

Placení a vymáhání výživného

1. Může ochránce pomoci při vymáhání výživného?

Ne. Ochránce je oprávněn (zjednodušeně řečeno) prošetřit jednání orgánů státní správy, nemůže však zasahovat do soukromoprávních záležitostí, kam patří i vymáhání výživného (blíže viz leták *Jak se obracet na veřejného ochránce práv*).

2. Kdo má vyživovací povinnost vůči dětem?

Vyživovací povinnost rodičů, popř. i jiných předků, k dětem vzniká vždy ze zákona. Oba rodiče mají vyživovací povinnost vždy vůči všem svým dětem, nejen k tomu, které mají svěřeno do své péče. Vyživovací povinnost má i rodič, který byl zbaven rodičovské odpovědnosti. V případě, že rodiče nejsou schopni výživu svých dětí z objektivních důvodů zajistit, přechází vyživovací povinnost ve většině případů na prarodiče či další předky (platí, že příbuzní vzdálenější mají vyživovací povinnost, jen nemohou-li tuto povinnost plnit příbuzní bližší). Jednou z podmínek vzniku vyživovací povinnosti je, aby její plnění nebylo v rozporu s dobrými mravy (korektiv dobrých mravů je jednou z obecných základních zásad celého soukromého práva). Pokud se rodiče (či jiné povinné osoby) nedohodnou na výživném, stanoví konkrétní rozsah vyživovací povinnosti soud.

3. Jak se platí výživné?

Výživné se platí v pravidelných měsíčně se opakujících dávkách, které jsou splatné vždy na měsíc dopředu, ledaže soud rozhodne jinak nebo se osoba výživou povinná dohodla s osobou oprávněnou jinak. V případech hodných zvláštního zřetele (povinný rodič má pouze sezónní příjmy, značně riskantní podnikání apod.) může soud rozhodnout o povinnosti složit peněžní částku (zálohu) na výživné splatné v budoucnosti. Soud pak učiní další opatření, aby z této zálohy byly dítěti vypláceny jednotlivé splátky odpovídající měsíčnímu výživnému.

4. Co dělat, když povinný rodič výživné neplatí?

1. Dlužné výživné vymáhat

V první řadě je nutné dlužné výživné vymáhat. Pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání výživného, včetně pomoci při podávání návrhu soudu, mají povinnost poskytnout orgány sociálně-právní ochrany dětí obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Právní úprava zná dvě možnosti, jak pohledávku vymáhat.

Soudní výkon rozhodnutí na peněžité plnění

K nařízení a provedení výkonu rozhodnutí je příslušný obecný soud nezletilého (tzn. soud, v jehož obvodu má nezletilý bydliště). U výživného zletilých dětí je to však obecný soud povinného rodiče. Návrh musí obsahovat označení soudu, oprávněného (dítě), povinného (rodič, jemuž bylo stanoveno platit výživné) včetně jeho rodného čísla, je-li známo, vylíčení rozhodujících skutečností, to, čeho se chce oprávněný domoci, a dále, jakým způsobem má být výkon rozhodnutí proveden. Pokud nezletilému dítěti není známo bydliště povinného, může požádat soud o poskytnutí pomoci při zjišťování bydliště toho, komu z rozhodnutí vyplývá povinnost (soud i v případě výživného zletilých dětí dále může oprávněnému před nařízením výkonu rozhodnutí poskytnout i další součinnost - např. dotazem povinnému na jeho mzdu, účty či předvoláním povinného k prohlášení o majetku). Návrh musí být dále datován a podepsán a je třeba k němu připojit originál nebo úředně ověřenou fotokopii exekučního titulu (soudní rozhodnutí o stanovení výživného) opatřeného potvrzením o jeho vykonatelnosti. Prostřednictvím infoSoudu lze sledovat stav soudních jednání u všech soudů (www.justice.cz, záložka infoSoud). Po zadání příslušného jednacího čísla a příslušného soudu je k dispozici přehledná informace o tom, v jakém stádiu vývoje se případ nachází.

Exekuce podle zákona o soudních exekutorech a exekuční činnosti

Jde zpravidla o rychlejší způsob provedení exekuce. Návrh na nařízení exekuce se podává soudnímu exekutorovi. Musí obsahovat jméno exekutora, který má exekuci provést, a dále stejné

náležitosti jako návrh na soudní výkon rozhodnutí kromě způsobu, kterým má být exekuce provedena.¹ Exekuci je od 1. 1. 2013 možné provést i pozastavením řídičského oprávnění.²

Náklady exekuce (odměna exekutora, náhrada hotových výdajů, náhrada za ztrátu času při provádění exekuce a další) a náklady oprávněného hradí povinný.³ Exekutor oprávněného může požádat o složení přiměřené zálohy na náklady exekuce, což ovšem neplatí v případě vymáhání výživného nezletilého dítěte. Z důvodu nesložení zálohy nemůže být v tomto případě exekuce zastavena. V případě vědomosti o nemajetnosti dlužníka je přesto nutno podání návrhu na nařízení exekuce zvážit, a to z toho důvodu, že v tomto případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného hradí paušálně určené či účelně vynaložené výdaje exekutorovi oprávněný.

Výživné je ze zákona tzv. přednostní pohledávkou. To znamená, že v případě, kdy je proti rodiči vedeno více exekucí, musí být přednostně uspokojena pohledávka na výživném a teprve po jejím uspokojení mohou přijít na řadu ostatní pohledávky.

2. Podat trestní oznámení pro podezření z trestného činu

Kromě samotného vymáhání výživného lze podat trestní oznámení pro podezření z trestného činu zanedbání povinné výživy. Oznámit orgánům činným v trestním řízení skutečnost, že není plněna vyživovací povinnost, má ze zákona rovněž orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Trestní zákoník stanoví, že tohoto trestného činu se dopustí ten, kdo neplní, ať už z nedbalosti či úmyslně, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než čtyři měsíce.

Dalším faktorem, který může povinného vyjma hrozby exekuce či trestního stíhání motivovat k placení výživného, je skutečnost, že od 1. září 2008 došlo k novele zákona o pomoci v hmotné nouzi, kdy negativní postoj povinné osoby k placení výživného znamená, že částka živobytí, ze které se vychází při stanovení výše dávky pomoci v hmotné nouzi, bude stanovena na úroveň existenčního minima.

Mohou však nastat situace, kdy není žádný z uvedených nástrojů vymáhání výživného účinný a výživné je prakticky nevymahatelné. Lze se však pokusit o vymáhání výživného později, např. když povinný začne pracovat, v případě nelegální práce pak na tuto skutečnost upozornit soud.

5. Co když je povinný rodič ve výkonu trestu odnětí svobody a nemá zde žádný příjem?

Je-li povinný ve výkonu trestu odnětí svobody, ve věznici je možno provádět exekuci srážkami z pracovní odměny odsouzeného. Mimo to lze provádět srážky příp. i jiných finančních prostředků na účtu odsouzeného vedeného ve věznici. Možnost a výše srážek však závisí především na tom, zda je povinný ve věznici zaměstnán a na výši jeho příjmu. Věznice nemůže hradit tyto srážky ze svého rozpočtu, nýbrž pouze z finančních prostředků na účtu odsouzeného. Pokud není povinný ve výkonu trestu zaměstnán, tato skutečnost může negativně ovlivnit účelnost exekuce. V takovém případě se lze obrátit na vedení věznice, aby zvážilo možnost zaměstnání odsouzeného s ohledem k vyživovací povinnosti vůči nezletilému dítěti.

6. Jak postupovat v případě vymáhání výživného z ciziny?

Rodič nebo osoba, které bylo dítě soudně svěřeno do péče (v případě zletilosti dítě samo), se mohou obrátit s žádostí o pomoc při vymáhání výživného na Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí v Brně (dále také „Úřad“) se sídlem Šilingrovo náměstí 3/4, 602 00 Brno; tel. 542 215 522. Výživné lze vymáhat na základě již existujícího exekučního titulu, tedy vykonatelného rozhodnutí českého nebo zahraničního soudu, které placení výživného konkrétní osobě ukládá. Rozhodnutí českých soudů nejsou ve všech státech automaticky vykonatelná.⁴

¹ Způsob provedení si již určuje sám exekutor, a to poté, co obdrží usnesení soudu o jeho pověření provedením výkonu rozhodnutí.

² Podrobnosti najdete v informačním materiálu *Exekuce - nejčastější dotazy*; zejména otázka č. 11.

³ Při určení výše odměny exekutora se vychází z výše vymoženého plnění. Odměna činí 15 % z vymožené částky (nepřesahuje-li 3 mil. Kč), minimálně však 3.000,- Kč. Pokud si oprávněný s exekutorem sjedná smluvní odměnu, musí ji uhradit sám (nejedná se o náklady exekuce placené povinným).

⁴ Nejdříve musí být příslušným soudním nebo jiným orgánem státu, kde žije osoba povinná výživou, uznána.

Úřad podrobně žadatele poučí o dalším postupu a o dokladech, které je nutno doložit. Pokud předložené doklady splňují všechny náležitosti, Úřad podle konkrétní situace podá návrh k zahraničnímu soudu nebo postoupí věc k dalšímu řízení příslušnému cizímu orgánu nebo organizaci. O tomto úkonu a o výsledku řízení žadatele vyrozumí. Úřad sice nemá žádné právní prostředky, jak přinutit spolupracující orgány v cizině nebo přímo osoby povinné k plnění svých povinností a závazků, nicméně nic mu nebrání v tom, aby aktivně pobízel přijímací orgán k uplatňování postupu, který by vedl k vymožení výživného. V rámci toho se může rovněž přijímacího orgánu dotazovat na okolnosti relevantní při vymáhání výživného, navrhopvat určité postupy apod.